Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXVIII. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1908, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., PETEK, 18. OKTOBRA (OCTOBER 18), 1935. Subscription $6.00 Yearly. ŠTEV.—NUMBER 204

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Nova kriza v Evropi: spor med Anglijo in Francijo!

Francoski premier Laval nikakor noče pristati na drastične sankcije in neprestano manevrira med Londonom in Rimom za mir. "Generalni štab" v Ženevi si je vzel odmor. Jugoslavija in Albanija mobilizirata. Jugoslovanski regent v Parizu

Rim, 17. okt. — Mussolini je danes pozval svoje generale v Afriki, naj se brž podvizajo z ofenzivo na vseh frontah predno Abesinci dobe topove, strojnice, letala in dovolj streliva iz Anglije.

London, 17. okt. — Iz Zeilaha v angleški Somaliji je danes prišla uradna vest, da so italijanski letaki včeraj napadli angleške vojake na kamelah ob meji mirno, da imajo pod seboj Abesince. Mnogo domačinov v angleški vojaški službi je bilo ubitih.

London, 17. okt. — Diference med Veliko Britanijo in Francijo glede sankcij in kolektivnega nastopa zoper Italijo v primeru blokade so se včeraj poostrile. Francoski ministrski predsednik in zunanji minister Pierre Laval se nikakor noče spriaziti z drastičnimi sankcijami in do danes se še ni obvezal, da bo Francija pomagala Angliji z svojo mornarico, če pride do konflikta na Sredozemskem morju. Na drugi strani je Laval v neprestanih stikih z Mussolinijem, katerega bi rad pridobil za hitro sklenitev miru v Afriki in končanje konflikta z Ligo narodov.

Angleška vlada je včeraj imela pred seboj Lavalov predlog, ki je bil sugeriran iz Rima, naj Velika Britanija umakne svoje bojno brodovje s Sredozemskega morja. Angleška vlada je ta predlog zavrgla z odgovorom, da Anglija bo mislila na umaknitev svoje mornarice šele tedaj, kadar Italije umakne svoje čete iz Libije. (Libija ozorima Tripolitanija je italijanska kolonija, ki meji z Egiptom v severno vzhodni Afriki). Mussolini pa dela tudi narobe: pošilja nove čete v Libijo. To je prisililo Anglijo, da je povečala svoje vojaško gibanje v Egiptu in Sudanu.

Iz Rima je pa prišla vest, da se Mussolini mrzlično pogaja z Nemčijo za dobavo onega materiala, ki ga ne bo mogel dobiti iz drugih dežel, če pride do faktične blokade. Italija ponuja Hitlerju plačilo 25% v zlatu, 25% v sadju in ostalo na kredit. Mussolini urgira Nemčijo, naj mu pošlje potrebno blago iz drugih dežel, posebno iz Amerike in ga bo plačala njemu.

London, 17. okt. — Daily Telegraph poroča iz Ženeve, da je Albanija odredila mobilizacijo sedmih divizij svoje armade. To je storila na urgenco Italije, češ, da Jugoslavija tudi mobilizira in ograža Albanijo. Jugoslavija ima baje 60,000 vojakov ob albanski meji. Albanija je pred kratkim prejela od Italije za 12 milijonov lir raznega blaga, orožja in municije i n po načrtu italijanskega generalnega štaba bora Albanija sodelovati z Italijo. Še bo treba zapreti Jadransko morje od južne strani.

Pariz, 17. okt. — Vse kaže, da se v Franciji pripravlja večja notranja kriza, ki najbrže pospeši padec Lavalove vlade. Levičarski elementi, ki soglasno zahtevajo najskrajnejše sankcije proti Italiji in splošno nastopanje z Anglijo, napadajo Lavala, da je s svojimi kompromisi z Mussolinijem šel predaleč in zdaj se more več izgaziti iz blata. Lavalova manija je bila, da je Italija nenadomestljiv zaveznik Francije v prihajajočem konfliktu z Nemčijo in to zavezništvo si mora Francija ohraniti za vsako ceno. In zdaj je Laval v škripcih. Še danes ni na jasnem, dali

(Dalje na 3. strani.)

Sedem rudarjev iz Gallupa oproščenih

Državne priče oslabile prosekutorjev načrt za omreženje

Aztec, N. M., 17. okt. — Pri obravnavi proti desetim rudarjem iz Gallupa, ki so bili obtoženi umora šerifa Carmichaela, je porota spoznala za krive umora druge vrste tri rudarje, sedem pa oprostila. Posvetovala se je dve uri in 32 minut. Priporočala je milo kazen.

Pokrivljeni rudarji so: Juan Ochoa, Manuel Avitia in Leandro Velarde. Oproščeni pa: Augustine Cavillo, Joe Bartol, Gregori Correa, Victorio Correa, Rafael Gomez, Willie Gonzales in Serapio Sosa.

Aztec, N. M. — (FP) — Čeprav so celo državne priče oslabile prosekutorjev načrt za omreženje 10 rudarjev iz Gallupa, ki so obtoženi umora šerifa Carmichaela pri demonstracijah brezposelnih dne 4. aprila, je bila radi velikih predsodkov proti obtožencem nevarnost, da bodo spoznani za krive in poslani v dolgoletni zapor ali pa celo v smrt.

Sodnik McGhee je takoj od pričetka pokazal, da stoji z obema nogama na strani vitriolničnega prosekutorja Chaveza in storil je vse v svoji moči pri oviranju obrambe. Zagovornikom je odrekel predlog za odgoditev obravnave za en teden, da se bolje pripravijo za obravnavo. Slično je tudi odrekel premestitev obravnave v drugi kraj.

Že takoj prve dni obravnave se je polomila prosekutorjeva obdolžitev, da so obtoženci bili dogovorjeni, da spravijo s poti bivšega šerifa. Celo iz izpovedi državnih prič je razvidno, da ni bilo med obtoženci nobene zarote.

Amerika čaka na nova pojasnila Lige

Surovin še ne bo ustavila za Italijo

Washington, D. C., 17. okt.— Državni tajnik Hull je včeraj informiral poročevalce, da ameriška vlada uradno še ni prejela note Lige narodov oziroma Anglije in Francije v zadevi skupnega nastopa v bojkotu Italije. Včeraj je prišlo poročilo, da je Liga vprašala Združene države, kako daleč so pripravljene sodelovati z Ligo pri bojkotni akciji.

Hull je rekel, da ameriška vlada bo počakala z vsako nadaljnjo akcijo s svoje strani predno se odloči za prepoved pošiljanja surovin v Italijo. Ameriška vlada mora prej dobiti od Lige narodov natančen program, kaj Liga prav za prav namerava.

Ford ustavil pošiljanje trukov v Italijo?

Detroit, Mich. — Tu poročajo, da je Ford Motor Company obvestila municijski odsek v Washingtonu, da je ustavila pošiljanje avtotrukov Italiji. Ford je letos prodal Italiji 2056 avtotrukov, toda, odkar je izbruhnila vojna v Afriki, je odklonil vsa nadaljnja naročila.

Domače vesti

Nov grob v Indiani

Indianapolis. — Tu je umrl Frank Luzar, star 46 let in doma iz Potovrha pri Šmihelu na Dolenjskem. V Ameriki je živel čez 30 let in tu zapušča ženo, tri sinove in dve hčeri. Poleg drugih jednot je bil član tudi SNPJ.

Milwauška družina ponesrečena

Milwaukee. — Rojak John Hočevar se je zadnjo nedeljo odpeljal v avtu s svojo družino malo na deželo, ko je bilo lepo vreme. V okraju Waukesha je pa neki drugi, nerodni avtomobilist trčil s Hočevarjevim avtom in ga prevrnil v globok jarek. Vsa družina je bila pobita, posebno pa Hočevarjeva žena, ki ima težke poškodbe na glavi. Zgodila se je še ta nerodnost, da so Johna odpeljali z lica nesreče v waukeško bolnišnico, njegovo ženo Gertrudo pa v milwauško bolnišnico. Johna so pripeljali domov še tisti večer, žena je pa še v bolnišnici, kjer ostane nekaj dni. Gertrude Hočevar je predsednica društva Venera št. 192 SNPJ. — Pred nekaj dnevi je tu umrla Rosie Beyer, roj. Čertvežnik, stara 26 let. Zapušča moža in tri majhne otroke.

Clevelandske vesti

Cleveland. — Zadnje dni je umrla Ana Fortuna, roj. Bradač, po domače Žagarjeva, stara 71 let in doma iz Marinče vasi pri Krki na Dolenjskem. Bolna je bila pet let. Pokojnica je bila pionirka naselbine v Newburghu, kjer se je naselila pred 47 leti. Tu zapušča moža, tri sinove in štiri hčere. — Zadnje čase je bilo mnogo naših rojakov okradenih v Clevelandu. — Srbski list Slobodna Reč je poročal, da je bil 22. sept. velik "srbski dan" na "jugoslovanskem kulturnem vrtu" v metropoli, ko so odkrivali spomenik Baragi . . .

Nov grob v Minnesoti

Gilbert, Minn. — V bolnišnici v Virginiji je umrl 15. t. m. rojak Anton Kušljan, star 46 let in doma s Planine pri Logatcu. Bil je član društva 182 SNPJ.

Rudarski izgredi v Angliji; 40 ranjenih

London, 17. okt. — V Južnem Walesu so se včeraj razvili izgredi iz pasivne resistence rudarjev, katera se je pretvorila v aktivno stavko. Unijski rudarji so se spopadli z neunijskimi in okrog 40 oseb je bilo ranjenih. Unija je pozvala na površje 1200 rudarjev, ki so bili v pasivnem odporu pod zemljo in zastavkalo je okrog 18,000 delavcev, istočasno je pa družba zaprla tri premogovnike. Stavka izvira iz konflikta med dvema organizacijama, ki si lastita območje.

Poziv na agresivno akcijo proti vojni

Za popolen bojkot Mussolinija

New York. — (FP) — Liga za industrijsko demokracijo in Liga proti vojni in fašizmu pozivata ameriško ljudstvo na agresivno akcijo proti italijanski invaziji Abesinije.

"Nobenih potrebščin, nobenih pošiljatev in nobenih kreditov Mussoliniju", pravi izjava eksekutive Lige proti vojni in fašizmu. Ameriško ljudstvo poziva, naj nasprotuje vsakemu sporazumu, ki bi določal okrcanje ekonomske neodvisnosti Abesinije, kakor tudi, naj strne svoje vrste proti vojni in fašizmu ter za mir in svobodo.

Vodstvo Lige za industrijsko demokracijo pa poziva državnega tajnika Hulla, naj pozove vseh 63 držav, ki so podpisale Kellogov pakt, da obsodijo Italijo radi kršitve tega pakta. Nadalje tudi urgira izredno zasedanje kongresa, ki naj raztegne zakon ameriške nevtralnosti, da bo uključeval tudi prepoved vojnih posojil in prodajanje sirovin za vojni material.

Ladjegradniki si priborili zmago

Priznane so jim vse zahteve

Washington. — (FP) — Arbitražna komisija, katero je postavila vlada, je ladjegradniškim delavcem v Camdenu, N. J., priznala domala vse zahteve. Njih 15-tedenska stavka ni bila zaman.

Dobili so splošno zvišanje plač za pet odstotkov, ki velja od 29. avgusta. Nadalje 36-urni tednik s plačo in pol za čezurno delo, odbor za izravnavanje sporov, 36-urno obveščenje pred začasnim odpustom in prepoved vmešavanja v unijske zadeve s strani družbe. Ti pogoji morajo veljati, dokler niso izgotovljene bojne ladje, za katere bo družba prejela od vlade okrog 50 milijonov.

Stavka se je pričela 11. maja pod vodstvom Industrial Union of Marine & Shipbuilding Workers in končala 29. avgusta. Ves čas stavke se je družba trdovratno upirala pogajati se z unijo, a je bila končno prisiljena vsled akcije v kongresu. Odlok arbitražne komisije pomeni popolno zmago za unijo.

Stavka telegrafistov

San Francisco.—Pri Mackay Radio družbi v tem mestu so zastavkali vsi telegrafisti proti kompanijski uniji, za priznanje svoje organizacije in zvišanje plač. Pri tej pomorski družbi stavkajo telegrafisti tudi po drugih pristaniških mestih.

INDUSTRIJSKI UNIONIZEM PORAŽEN NA KONVENCIJI

Lewisov blok pogorel z 18,025 proti 10,924 glasovom

VIHARNA DEBATA

Atlantic City, 17. okt. — Pristaši industrijskega unionizma so bili včeraj precej močno tepeni, ko je konvencija Ameriške delavske federacije zavrgla manjšinsko priporočilo resolucijskega odseka za formiranje industrijskih unij z 18,025 proti 10,924 glasovom.

Glasovanje je prišlo po večurni viharni debati, v kateri je John L. Lewis, vodja industrijskega bloka, zavzel prominentno mesto. Delegatom je povedal, da bodočnost ADF in unijskega gibanja zavisi od njih glasovanja o tem vprašanju. "V Ameriki so na delu sile, ki so pripravljene razbiti delavsko gibanje prav tako kakor so ga v Nemčiji in Italiji," je rekel Lewis v svojem govoru.

Predsednik tipografične unije Howard je pa delegatom povedal, da se bodo ameriški delavci organizirali v industrijskih unijah, ne glede, kaj oni store. "Če se ne bodo mogli organizirati pod praporom Ameriške delavske federacije, tedaj se bodo organizirali pa pod kakšnim drugim vodstvom — ali pa tudi brez vodstva."

Če bi bilo sprejeto manjšinsko priporočilo resolucijskega odseka, tedaj bi si poklicne unije ne mogle več lastiti jurisdikcije nad svojimi poklici v masnih industrijah, kjer so delavci večinoma neorganizirani pa bili izurjeni ali navadni. Za vsako industrijo bi federacija kreirala eno unijo za vse delavce.

In ker poklicne unije kontrolirajo federacijo, so naravno zavrgle to propozicijo. Sprejeto je bilo večinsko priporočilo resolucijskega odseka, ki določa, da federacija ostane pri resoluciji lanske konvencije v San Franciscu. Ta resolucija, kakor se izvaja v praksi, pomeni ustanavljanje napol industrijskih unij v industrijah z masno produkcijo za napol izvežbane in navadne delavce. Nad izurjenimi delavci — mašinisti, kleparji, itd. — imajo jurisdikcijo unije njih poklica.

Atlantic City. — (FP) — Na torkovi seji konvencije ADF je vodja rudarske unije John L. Lewis stopil na prste tudi Billu Greenu in ne samo Matthew Wollu, katerega je takorekoč forsiral na odstop iz American Civic federacije, ko je predložil resolucijo, katera prepoveduje vodjem ADF biti član te pod-

(Dalje na 3. strani.)

Zemljevid Abesinije, v katero je vkorakala Mussolinijeva armada. Puščice kažejo smer italijanskega prodiranja.

Japonska izziva vojno s Sovjetsko unijo

Velike priprave na Kitajskem

Šanghaj, 17. okt. — Japonski militaristi sodijo, da je prišel čas, ko lahko provocirajo vojno s sovjetsko Rusijo. To bodo storili na ta način, da "intervenirajo" na Kitajskem z novim vojaškim pohodom z namenom, da "pomagajo" kitajski nacionalistični vladi pri likvidaciji kitajske komunistične armade, ki se je zadnje tedne umaknila iz province Szečvan in katera zdaj kontrolira tri province ob zunanji Mongoliji. Zunanja Mongolija je pa pod kontrolo sovjetov. Kitajske komunistične čete gotovo pridejo tamkaj v stike z ruskimi sovjeti in to bo pretveza za japonske militariste, da napadejo zunanjo Mongolijo, istočasno pa morda Sibirijo.

Zadnje dni so se vršile tajne konference japonskih militaristov in v Mandžuriji je v teku veliko vojaško gibanje. Japonci tamkaj noč in dan grade strategične železnice, ki vodijo proti Sibiriji.

General Jatsu Tsugu Okamura, šef mandžurskega oddelka japonskega generalnega štaba, je včeraj rekel, da "intervencija" v kitajskih komunističnih provincah je neizogibna in zunanja Mongolija mora biti odrezana od teh provinc.

Demonstracije brezposelnih v St. Louisu

Zahtevajo izboljšanje relifa

St. Louis. — Nad tisoč brezposelnih je oni dan demonstriralo v glavnem delu mestu proti poslabševanju relifa in zahtevalo od relifnih oblasti izboljšanja. Demonstracije so se zaključile s shodom pred mestno hišo, katerega se je udeležilo do tri tisoč oseb.

Relifna administracija se upira plačevati stanarino, plin, elektriko in premog družinam, ki so na relifu. To stori le v ekstremnih slučajih. Znižala je tudi relifne dajatve za deset odstotkov.

Boj brezposelnih vodi v tem mestu bojevita American Workers unija. Predzadnje demonstracije brezposelnih je policija razbila, vsled česar je bila predmet velike kritike s strani unij in liberalnega elementa. To je toliko pomagalo, da so za te demonstracije dobili policijsko dovoljenje in priznanje s strani oblasti, da imajo tudi brezposelni nekaj pravic.

Prosperiteta je še daleč od delavcev

Slaba kupna sila ograža tekoče—"okrevanje"

Washington. — (FP) — Ko smo bili v Ameriki na dnu depresije, smo producirali le toliko kolikor je znašal življenski standard leta 1898; od najnižje točke do danes smo dosegli standard iz leta 1905.

Tako primerja sedanje "okrevanje" bizniški buletin Ameriške delavske federacije za oktober. In medtem, ko je brezposelnost v Evropi pričela padati (v glavnem radi vojne), je brezposelnost v Ameriki večja ko pred letom. Znaša nad 11 milijonov oseb.

Statistika o produkciji, uposlenosti in izplačanih mezdah za prvih osem mesecev tekočega leta tudi ne daje nobenega upanja za povratek prosperitete. Produkcija se je res zvišala za osem odstotkov, toda brez vsakršnega znižanja brezposelnosti. Ta se je v resnici še zvišala.

Na drugi strani tudi ni nobenega izboljšanja v plačah in kupni sili. Zaslužek se je letos res dvignil za 5.6%, ampak cene so se na drugi strani še bolj povišale. Narasle so za 5.9%, kar pomeni padec kupne sile.

Mesečni pregled federacije pravi, da v takem položaju ni mogoče upati na pikakršno izboljšanje in mora prej ali slej priti tudi do novega padca v produkciji. To poslabšanje lahko pride jutri ali pa čez nekaj let, toda nov polom je neizogiben, če se kupne sile delovnih mas ne dvignejo.

ENOTNA FRONTA PROGRESIVCEV NA ZAPADU

Skupna konferenca delavstva in liberalcev v Washingtonu

ZA PRAVI "NEW DEAL"

Tacoma Wash. — (FP) — Zadnji teden so tukaj zborovali dva dni zastopniki raznih delavskih, farmarskih in reformističnih skupin in sprejeli ekonomski in politični program. Dasi je bila konferenca političnega značaja, ni razpravljala o novi stranki niti o indorsiranju kandidatov. Vršila se je pod vodstvom Washington Commonwealth federacije.

Zastopane so bile vse reformistične in antikapitalistične skupine v državi razen komunistov. Ti niso imeli dostopa. Vseh delegatov je bilo 483. Od teh je 116 delegatov zastopalo unije, uključivši državno delavsko federacijo, 28 farmarsko organizacijo Grange, 96 tri organizacije tehnokratov, 70 Commonwealth Builders, 19 Združene producente (brezposelne), 11 zadruge, 15 liberalne klube, 55 demokratske klube, 4 socialistično stranko, 7 organizacije vojnih veteranov, 3 klube za starostno pokojnino (ne Townsendove) in 60 delegatov razne asortirane skupine.

Sprejeli so ustavo in platformo nove organizacije — Washington Commonwealth federacije. Prva točka v platformi se glasi: "Smo za produkcijo za rabo za vse in odpravo profitnega sistema." V tem so šli dalj ko Sinclair, ki je za produkcijo za rabo le za brezposelne.

Načelna izjava poziva delavce, farmarje in profesioniste, naj se organizirajo za neodvisno ekonomsko in politično akcijo, in sicer "ne samo za nadomestitev obrabljenega profitnega sistema z boljšim (more efficient), marveč tudi za protektiranje ekonomskih interesov in življenskega standarda, dokler obstoji sedanji sistem."

Kljub temu je pa konferenca sprejela resolucijo, v kateri je rečeno, da ne bo "diskutirala o promoviranju kakšne tretje stranke niti indorsirala kakšne stranke ali kandidatov za politične urade." Taka akcija pride najbrž pozneje.

Konferenca je ožigosala časopisnega magnata W. R. Hearsta, katerega je nazvala za "največjega sovražnika programa produkcije za rabo v Ameriki." Formalno je tudi izjavila, da "mi ne čitamo Hearsta", kar pomeni bojkotiranje njegovega časopisja. Prihodnja konvencija bo v aprilu 1936, za oficielno glasilo gibanja pa je bil določen tednik Commonwealth Builder.

Mlekarski farmarji sklepajo premirje

Chicago. — Stavka mlekarskih farmarjev v severnem Illinoisu in južnem Wisconsinu je bila zadnje dni končana, ko so se farmarji odločili za 30-dnevno premirje in v tem času se bodo pogajali za ceno.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (članki, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Divjaki se zgražajo

Iz Addis Ababe (menda že veste, kje je ta kraj) poročajo, da se abesinski vojskovodje bridko pritožujejo in zgražajo nad Italijani.

Vojna bi bila "all right", če bi se Italijani bojevali po pravilih, pravijo Abesinci, ampak to, kar počenjajo italijanski fašisti, je slabše ko anarhija, je več ko divjaštvo . . . Po pravilih abesinskih divjakov se mora vojna vršiti med vojaki, mož proti možu, Italijani pa delajo baš narobe: abesinskih vojakov se ogibljejo in z bombami iz zraka pobijajo civilno prebivalstvo — ženske, otroke in starce.

Abesinski divjaki nikakor ne razumejo tega in zato se po pravici zgražajo.

Abesinski divjaki še ne poznajo fašistične, povojne "civilizacije", zato ne razumejo. Do svetovne vojne je bilo med barbari na svetu v navadi nekakšno mednarodno pravo. Imeli so pravila za vojskovanje. Po teh pravilih so barbarske države prej vojno napovedale in pretrgale diplomatične stike s sovražnikom predno so ga napadle. Saj veste, kako je bilo med svetovno vojno: slovesne napovedi vojne so deževale ko toča in poslaniki so prejemali potni list s pripombo: marš domov! Drugo pravilo je bilo, da barbar ne sme pobijati civilnega prebivalstva v sovražni deželi; vojna je bila le za vojaštvo. Po teh pravilih je vojna bila vojna!

Abesinci so menda prespali vso našo povojno "civilizacijo", zato ne vedo tega, da je danes vse drugače. Odkar je Liga narodov na svetu in odkar je bil sprejet in svečano podpisan Kelloggov pakt, ki je odpravil vojno — ni več vojn na svetu.

Vojna se več ne napoveduje, ker je ni! Pravila iz starih barbarskih časov glede vojskovanja ne veljajo več, ker vojne ni! V Rimu pravijo, da vojne v Afriki ni! Kakšna vojna? To, kar se godi v Abesiniji, je "policijska akcija!" Ko so Japonci z velikimi armadami, topovi, tanki in aeroplani udrli v Mandžurijo in v severno Kitajsko, so povedali svetu, da "preganjajo bandite". Policijska akcija!

Policija pa ima opraviti samo s civilisti! Zato je japonska "policija" na Kitajskem imela predvsem opravek s civilnimi prebivalci; iz istega razloga ima zdaj Mussolinijeva "policija" v Abesiniji opraviti v glavnem z ženskami in deco. Mussolinijeva "policija" leta po zraku in meče bombe na Abesinke in otroke, ki so ostali doma. To je pač nova fašistična civilizacija, katere barbarski Abesinci še ne poznajo in zaman se penijo jeze nad uničenimi pravili vojskovanja.

Vzelo bo nekaj časa predno se zaostali, primitivni narodi seznanijo z visoko civilizacijo, ki se poraja v Evropi, Ameriki in na vzhodnem koncu Azije. Najprvo se morajo seznaniti s krutim faktom, da barbarske vojne, kakršno še oni poznajo, ni več na svetu! Danes je znanstvena, civilizirana vojna, ki še nima pravega imena, začasno se pa imenuje "policijska akcija". Pri tej "policijski akciji" igrajo glavno vlogo letala in bombe iz zraka s strupenimi plini. Na potu so še vse drugačne fizične in kemične posasti, napram katerim bodo topovi na tleh — otroška igrača.

Dokler ima Mussolini opraviti le z Abesinci, je lahko nepremagljiv, toda vse kaže, da bo imel opraviti tudi z Anglijo in vsemi onimi državami, ki stoje z Anglijo (Liga narodov). Anglija ni Abesinija in Anglija noče, da bi Mussolini okupiral Abesinijo. To dejstvo morda reši Abesinijo.

Anglija vidi, da Mussolini postaja nevaren njenemu imperiju v Afriki in Mali Aziji — in zaradi tega je danes v Ženevi nekaj, česar še ni bilo v zgodovini človeštva, da bi namreč zveza držav narekovala kazenske sankcije proti Italiji, ker je zagrešila čin vojne.

Liga narodov, kovenant in sankcije — vse to so ugodnosti, ki Angliji dobro služijo. Sankcije so lahko vojna, ampak za Ligo narodov tudi to ne bo vojna — bodo le sankcije: kazen za nepokorno državo! Navaden človek izvrši umor in beži, policaj ga pa kaznuje s tem, da ga ustreli! — Ali je policaj aretiran in kaznovan zaradi umora? Ves svet, vsaj civilizirani svet, se bi smejal temu.

Enako razmerje se počasi razvije med narodi. Kdor bo začel vojno, bo uničen z orožjem— ampak to se ne pride danes. Prej bo še mnogo "policijskih akcij" in "pogonov na bandite", dočim bo Liga narodov priročna zanka, ki zadrgne vrat pijanim pustolovcem a la Mussolini, kateri ne bodo poznali svoje meje.

Abesinski "divjaki" imajo prav. Države "visoke civilizacije" so v anarhiji. Danes smo v

(Dalje v zadnji koloni.)

Glasovi iz naselbin

O posetu prijatelja

Bridgeport, O. — Po dolgem pričakovanju je končno vendarle prispel k nam "Big Tony" Tomšič s svojo soprogo. V Kansasu so ga vedno nazivali za Big Tonyja. Sem ga je iz Clevelanda pripeljal v petek 11. okt. ob 2. popoldne Frank Somrak, prvi podpredsednik SNPJ. Pričakoval sem ga šele v soboto ali nedeljo in sem se žuril, da bi izvršil delo že pred njegovim prihodom, tako da bi bil v soboto in nedeljo prost za skupno razgovarjanje, obiske in pregledovanje ter razkazovanje okolice. Toda Big Tony je vedno imel navado, da je svoje prihode napačno javil, tako tudi sedaj.

Kaj sem hotel, ko so prišli k meni v šolo, kjer sem delal, zunaj je lilo ko iz škafa, pri nas pa ni bilo nikogar doma? Peljal sem jih k Rebolovim, nakar sem se vrnil na delo, Tonyja pa sem vprašal, če ima s seboj koncertino. Dejal je, da jo je pustil v metropoli, česar pa nisem verjel, temveč sem se šel sam prepričat v Somrakov avto, kjer je v resnici koncertina v ozadju avta počivala, pripravljena, da bo pod pritiskom Tonijevih prstov izvajala vesele komade in fine melodije.

Delo sem hitro izvršil s pomočjo žene, ki mi je prišla pomagat, nato pa stekel k Rebolovim, kjer je Tony že veselo igral. Pokazal sem mu konzumno prodajalno, v kateri dela mesar, ki je pred kratkim prišel sem iz Californije. Stopila sva v Kosovo delavnico, a njega ni bilo doma, le sin in zet sta bila tam. Bil sem precej nervozen, da me je žena kar naprej vpraševala, kaj mi je. Povedal sem jí, da bi bila tudi ona nervozna, če se bi po 19 letih sešla s svojim dobrim prijateljem in učiteljem. In če pride tak prijatelj 3000 milj daleč na obisk, to pač ni šala!

Ko smo se malo okrepčali, je Tony pritisnil na tipke svoje koncertine in iz nje so prihajali veseli zvoki znanih melodij. Med odmori so se vrstila razna vprašanja o tem in onem. Prišlo je par prijateljev, nazadnje pa še Rebol. Sledile so cele litanije, obilo smeha in zabave, ki je bila pravo zdravilo. Tony je naznanil, da bo meni "na čast" zaigral najlepši komad, kar jih zna, kar se je z odobravanjem sprejelo. Potem nas je obvestil, da mora kmalu nazaj, kar nas je močno užalostilo. Somrak je odšel k Rebolovim, Tony in njegova soproga pa sta ostala pri nas. Pozno v noč smo se razgovarjali in še naslednje jutro, ob 10. dopoldne pa so se že odpeljali.

Zelo težko sem se poslovil od Big Tonyja in njegove soproge. Kdor pozna Tonyjevo zgodovino in njegovo delo, mora priznati, da je pač dosti prestal v bojih za delavske pravice in v prid SNPJ. Bil je zaničevan in šikaniran. Ampak kadar je šlo za pravico, Tony ni odnehal. On še danes stoji v naprednih vrstah zavednega delavstva in članstva SNPJ. On je značaj, humorist in izboren igralec na koncertino. Njegova soproga je vedno ob njegovi strani in se prijazno smehlja; razumeta se dobro, kar je več ko pol življenja. Imata štiri sinove in hčerko, vsi že odrasli in vsi sinovi so muzikanti.

Rekel je, da je vesel, ker me je našel v takem položaju, še rajše pa bi videl, da bi bil pri boljšem zdravju kot sem, ampak ponosen je, da je imel mladega fanta za borderja, ki je ostal zvest principom, katere me je učil. Za to bom Tonyju ostal vedno hvaležen; on me je kot mladega, nezavednega mladeniča pridobil v SNPJ in v delavski pokret; on mi je vcepil ideje naprednega delavstva, da sem postal stalni naročnik Prosvete in Proletarca; on mi je pokazal pot, po kateri mora delavstvo hoditi, da bo prišlo do svojih pravic. Iskrena zahvala, Tony! Težka je bila ločitev, česar on morda ni opazil, ko sem se komaj pokonci držal in je Somrak odpeljal z Rebolovega dvorišča. Žal mi je, da sta s Somrakom tako hitro odšla. Želel sem, da bi s Tonyjem obiskala mnogo mojih prijateljev, a to ni bilo mogoče. Škoda!

Kot sem razvidel iz poročil v Prosveti, so Big Tonyja in njegovo soprogo povsod lepo sprejeli, koder sta se ustavila na svojem potovanju iz daljne Californije, kar pač ni čudno. Tony te zna pripraviti v smeh in dobro voljo, tako da moraš ob zvokih njegove harmonike plesati in se veseliti, zna pa tudi politizirati.

Izvedeli smo, da nas v kratkem obišče Frank Barbič, član gl. odbora SNPJ. To bo na 30. nov., ko bo na proslavi 10 letnice našega kluba in 25 letnice JSZ igrala godba njegovega sina v dvorani na Boydsvillu. Članstvo našega kluba se pridno pripravlja za ta dogodek in pričakuje se velika udeležba.

Društvo Cardinals št. 640 SNPJ bo zelo lepo okrasilo dvorano za svojo prireditev dne 26. oktobra, na kateri se bo servirala večerja s špageti. To bo nekašen banket v društveni dvorani. Za to prireditev vlada veliko zanimanje.

Veselica mladinskega kluba soc. lige na 12. okt. je bila dobro obiskana od strani mladine. Nastopil je tudi njen organizator Ben Shangol, slušatelj sociologije na ohijski univerzi, ki je mladini izročil poslovnico ali čarter. Vse je šlo lepo naprej, le neki neznanec je motil mir. Morda je bil vinjen ali pa naščuvan.

Rov Blaine je po dveh letih počitka končno napravil rekord v tednu med 7. in 12. oktobrom, ko je obratoval 5 dni skupaj. Toda dela ne dobi nihče, ker čaka nad 500 rudarjev od rova Stanley, ki je zaprt in last iste družbe, da dobe v njem delo.

Poročila, ki so prišla po ustavljenju obrata v rovu št. 6 na Neffsu, kjer je bilo zaposlenih več članov SNPJ, da jih bodo zaposlili v dveh drugih rovih v bližnji okolici, katera tudi lastuje družba R & R. Coal Co., se niso uresničila. Še vseh 550 rudarjev je brez dela in nihče ne ve, kdaj bodo spet dobili delo. **Joseph Snoy, 13.**

"Razkrinkana morala" in Jaka

Cleveland. — Pravijo, da je 13 nesrečna številka, zato sem se udeležil na 13. oktobra igre "Razkrinkana morala" v Slovenskem delavskem domu, ki jo je uprizorilo dramsko društvo Verovšek. Hotel sem videti, kaj bo vse razkrinkano, pa človeku ni treba vselej videti, kako se razkrinka na odru, ker v naši metropoli je še veliko za razkrinkati, posebno stvari, ki se dogajajo kot v igri, ki je bila uprizorjena. Zato pa bi bilo treba vsaj pet reporterjev, eden je premalo.

Drugič je pa dobro, da smo vsaj enkrat dobili nekaj, kar res odgovarja odru delavskega doma. Ker včasih pravijo: "Kam to zapisati?" je res treba, da se zapiše, da bo svet izvedel, da počasi le napredujemo!

Kot nam je bilo povedano, je igro poslala Prosvetna matica iz Chicaga, pri kateri je dramsko društvo Verovšek včlanjeno. Saj pa je že od nekdaj v veljavi med slovenskim narodom, ako hoče dobiti kaj bolj napredno-delavskega, da se mora obrniti na Chicago, če pa je hotel kaj klerikalnega, se je moral prej naš narod obračati na Joliet. Sedaj dobimo take odpustke tudi v Clevelnadu, ker za to poskrbi Ameriška Domovina.

Pa pojdimo k igri. Pričetek je bil označen ob treh popoldne, začelo se pa je, kot je naša navada pozneje. Osebe: Sivec, tovarnar, je bil Anton Dolinar; Zofi, njegova soproga, Florence Jeraj; Marica, njegova nečakinja, Ann Medic; Vrančič, delovodja pri Sivcu, Anton Mihelich; Plavšič, delavec-zaupnik, Ivan Sterle; Mana, delavka-vdova, Cilka Jaklich; Frida, pustolovka, Ann Revere; Erman, učitelj, Louis Chernich, Pleše, bogat trgovec in samec, Albin Primc; župnik v Bukovem dolu, John Steblay; Gaber, župan v Bukovem dolu, Vid Jančič; županja, njegova soproga, Jennie Zakrajšek; Slamar, bogat posestnik, Leo Laushin; Mokar, pek, Frank Jereb; Petelin, mesar in trgovec, Peter Ster; Žane, občinski sluga, Frank Jelerčich; služkinja, mrs. Bašel; popotnik, Louis Kaferle.

Igra je bila uprizorjena precej povolji, vendar bi bila lahko še boljša. Tisti igralci, ki izgovarjajo besede čisto po domače in ki znajo rabiti geste, so bili najboljši; oni, "ki rabijo slovnico", posebno tukaj rojeni, ne napravijo tako dobrega vtisa. Name je med vsemi napravil najboljši vtis Leo Laushin, tako v izgovarjanju kot v kretnjah, dasi je meni tuj, drugi pa bolj poznani, ker so nekateri že velikokrat nastopili na odru. Mogoče pa je, da se drugim zopet vidi drugače. Med ženskami se mi je zdela najtežja vloga delavke Mane (Cilka Jaklich), vendar se mi je zdela malo prepočasna v izgovarjavi v tretjem dejanju.

* * *

Med gledalci jih je navadno precej, ki ne zapopadejo pomena fars in tragedij. Ko je resnost, se pričnejo nekateri na glas krohotati, tako kot nekoč pri igri "Deseti brat"; ko je umiral in govoril poslednje besede, ni nihče njega poslušal, ampak bušknil je krohot nad Krjavljevo kozo! No, prvih sto let je bolj težko, drugih sto bo lažje, ker do takrat se bomo še veliko naučili. Saj sem ga že tudi sam parkrat lomil po odru, pa še fino polomil! In to pred veliko gospodo, ki je imela drugačne kapice ko James Debevec od A. D. v Clevelandu, Ohio.

Veste, rojaki, naš metropolski urednik Jaka se mi res smili, "če verjamete ali ne," posebno odkar se je spreobrnil in postal dober katoličan. Bojim se za njegovo dušo. Ako se ne motim, pravi neka točka v desetih božjih zapovedih: "Ne laži," ali ne zavijaj. Ali on pa mora, drugače mu žilica ne da miru. Zopet je zavil v soboto v svoji koloni, da je sveta Kristina priredila vinsko trgatev. Ker so oglaševalci, ne da bi kdo vedel kdo so, drveli po naši cesti, je James zavil po svoje, da je Barbičev France priletel strahoma iz hiše, a niti doma nisem bil, ker sem šel baš iz busa radi zaposlenosti. V tistih paradarjih nisem videl ničesar drugega kot to, da so nosili narodne noše mesto črnih kut. Če je to res bila sama sveta Kristina, je zame pač uganka. Kaj vendar Jaka misli o sv. Kristini? Če bi bila živa, dekle ali vdova, mari misli, da me ne bi marala? Zakaj pa ne? Saj poznamo več svetnic, ki so rade imele fante. O sv. Neži je nekoč neki reverend pridigoval, da ko je bila velika, je imela veliko ljubezen do Boga, lahko pa je tudi mogoče, da je imela i veliko ljubezen do kakšnega fanta. Vsega tega pa naš katoliški mož Debevc gotovo ne ve, zato pa izrigava take budalosti o svetnicah, češ, da se jih je France ustrašil!

—Federated Pictures.

Prizor z zabave sovjetskih kmetov na kolektivni kmetiji v Ukrajini.

—Federated Pictures.

L. A. McLean, novoizvoljeni predsednik Mortgage Bankers Assn.

Kadar ga bo ljubi Bog k sebi poklical, ga bo posvaril: "Jaka, zakaj si zavijal? Ker si, te moram pahniti v neizmerno globočino!" In Jaka se bo znašel v šajtrgi, ki jo bodo vozili možje z repi in rožički od furneza do furneza ter mu žgali podplate, kajti katoliški mož je grešil in nobena spoved ne bo pomagala. Z njim ne bo tako kot je bilo z irskim Majkom, ki je grešil, potem pa šel k spovedi. Spovednik pa mu je dejal: "Majk, ne greši več, temveč izroči meni naslov grešnice." Jesserrri! Kaj vse čaka ubogega Jakata, tega katoliškega možaka!

Taki so čitatelji A. D., niti čitati ne znajo. Če razumejo, da je Barbič kandidiral za čast, ko Debevc zapiše, da za špas, tedaj ni prav. — Ko se je nadvojvoda Ferdinand vozil skozi Zagreb tik pred sarajevskim atentatom, so mu zagrebški Madžari klicali "Eljaen" ali živio. Neki naročnik pokojne C. A., sedanje A. D., mi je v Chicagu rekel, da so Madžari vpili nad Ferdinandom "Elija". Kako se bodo bralci kaj naučili, če list "ronajo" taki ptiči!

Frank Barbič, 53.

Vinska trgatev

Moon Run, Pa. — Tukajšnji ženski klub priredi vinsko trgatev v soboto 26. oktobra v dvorani samostojnega podpornega društva. Za ples bo igral Ludvikov orkester iz Strabana. Uljudno ste vabljeni vsi od blizu in daleč, da se udeležite naše prve jesenske veselice. Znano je, da posete rade vrnemo.

Naše članice so večinoma članice tudi SNPJ, ki je največja in najboljša slovenska podporna organizacija v Ameriki. Kdor še ni zavarovan pri tej organizaciji, naj postane njen član ali članica čim prej, kajti človek nikdar ne ve, kdaj ga zadene nesreča ali bolezen.

Pred nami so volitve. Udeležimo se jih in oddajmo naše glasove delavskim zastopnikom, ne pa kapitalističnim. Na plan, trpin! **Jennie Jerala.**

Zahvala za sodelovanje

Willard, Wis. — Sezona farmskih pridelkov je tako rekoč že minila in pospravili smo že vse pridelke, ki so bili v večini dovolj dobri. Sedaj bomo imeli nekoliko več časa za počitek pri gorki peči; to zadnje se seveda največ tiče žensk.

V nedeljo dne 13. okt. se je vršila seja članic gospodinjskega kluba in bila je prav živahna. Tudi dve novi članici smo sprejele v naš klub. Članicam se zahvaljujem za obilen poset na seji. Veselje in živahnost na naši seji je največ povzročil uspeh naše veselice, ki se vršila 22. sept. v Narodnem domu. Zahvaliti se moramo našemu pevskemu zboru, ki je pod vodstvom Mirka Pakiža zapel več lepih pesmi ter s tem pripomogel do zaželjenega uspeha. Iskrena hvala vsem pevcem in pevkam, posebno pa pevovodji Mirku Pakižu!

Carolina Zupančič,
predsednica.

Popravek

W. Aliquippa, Pa. — V mojem dopisu z dne 10. okt. bi se moralo pravilno glasiti, da se podpisani in njegova družina zahvaljuje prijateljem, društvenikom in sodrugom v W. Aliquippi, ne v Libraryju, kakor je pomotoma zapisano.

Anton Groznik.

Volga

Matjuška Volga — največja evropska re[...] ki se vanjo izliva 1000 manjših in večjih re[...] skupno dolžino 80,000 kilometrov (njeno po[...] čje je skoro šestkrat večje od Jugoslavije), [...] izliva v Kaspiško morje. Zategadelj je pri[...] jitev te ogromne prometne žile k svetovne[...] prometnemu omrežju mogoča le na umeten [...] čin.

To so spoznali Rusi že v 19. stoletju ter s p[...] kopi združili Volgo s Črnim in Severnim m[...] jem. Ker pa te vodne ceste naraščajočim [...] htevam modernega prometa niso več dora[...] so se nedavno in po dolgoletnih pripravah [...] ločili, da bodo skupno z Volgo samo preure[...] ter deloma zgradili na novo tudi prekope [...] plovne pritoke. Glavni smoter zasnovane [...] dela, ki ga bodo skušali izvršiti v treh etap[...] je poglobitev vseh v poštev prihajajočih vod[...] žil, tako da bi mogle po končani preuredi[...] pluti po njih tudi manjše morske ladje, ki [...] gajo le pet metrov pod vodno gladino. Da [...] bodo stroški tega ogromnega dela čim bo[...] obrestovali, bodo vzporedno z zgradnjo st[...] zgradili množico električnih vodnih central [...] priprav za namakanje polj.

Prvi del projekta, ki bo kmalu dovršen, [...] sega zveza Volge s prostimi morji Rusije (Z[...] za Volga-Don, Vzhodno Ledeno morje in p[...] kop Oneško jezero-Severno morje) ter zv[...] med zgornjim tokom Volge in Moskvo. Obet[...] bodo z napravo zbiralnih jezov kanalizi[...] zgornji tok Volge in reko Kamo. Zajezena [...] da (pomisliti moramo, da vali Volga v morj[...] vsaki sekundi 9,000,000 litrov vode!) bo on[...] gočila izrabo vodne sile s skupnim učinkom [...] milijonov kilovatov.

V drugi etapi, ki jo bodo previdoma izvr[...] šele leta 1940, torej uredili srednji tok Vo[...] ter bodo na ta način pri samarski vijugi [...] dobili poldrug milijon kilovatov. Tu dobl[...] električni tok bodo v pretežni meri izrabili [...] namakanje sedaj še neobdelanih stepskih p[...] delov ob spodnjem delu Volge.

Za zaključek tega v tehničnem pogledu [...] velikopoteznega dela bodo poglobili glavni [...] Volge. Če se bodo dela izvršila točno po načr[...] bo imela kmalu Rusija najbolj gospodarstv[...] vodno-prometne žile v Evropi, imela bo t[...] rekoč morje na kopnem.

Dobiček, ki ga bo črpala država iz vodn[...] prometa, bo v precejšnji meri zvečan z don[...] nimi energijskimi centralami in s polji, ki b[...] vzcvetela na sedanjih stepah.

Nadzornica vseh žlez

Na letnem zborovanju Britske znanstv[...] zveze v Norwichu je govoril prof. Herrin[...] prosluli žlezi možganskega podaljška, hipo[...] kot fizični osnovi človeškega temperamenta.

O tej žlezi so tudi časniki že dovolj pis[...] da povzroča njeno prevneto delovanje rast [...] lfkanov, kakor nastajajo po drugi strani [...] voljo njenega pomanjkljivega delovanja [...] tlikavci. Ima pa tudi, kakor znano velik v[...] na rast spolnih organov.

Celo mlade živali, ki so jih obravnavali z[...] ločnino te žleze, so postale v najkrajšem č[...] spolno zrele, tudi če so ostale v drugih oz[...] nerazvite. Izločnina te žleze spreminja [...] glavca v žabo, povzroča pri samicah sesal[...] izločevanje mleka, dviga krvni pritisk in [...] ska jajčnik. Zadnji učinek uporabljajo zdr[...] niki danes v pomoč pri porodih in ima got[...] tudi pri normalnem porodu svojo ulogo. [...] dvoživkah daje ta izločnina temnejšo ba[...] Po ovinkih, preko drugih žlez, ima hipo[...] največji vpliv na vse človeško življenje. [...] ta ali oni način vpliva prav na vse žleze, sp[...] buja ščitnico in stransko ščitnico, skorjo st[...] skih obisti in endokrino tkivo spolnih o[...] nov, uravnava tudi gospodarjenje s sladk[...] jem v trebušni slinavki. Tako je neke v[...] nadzornica za delovanje vseh žlez z notran[...] izločevanjem, poglavarka žlez.

To pa ni vse, njen vpliv sega tudi na h[...] talamus, del možganov okoli nje. Tu se u[...] nava po vsej priliki presnova z vsemi svo[...] posledicami, gladom in žejo, dalje telesna t[...] peratura, spanje, razmnožitev, občutja. T[...] vpliva hipofiza na hipotalamus, da izzove [...] spremembe v temperaturi, znojenje in dr[...] stvari. Po drugi strani vpliva hipotalamus [...] hipofizo n. pr. pri parjenju kuncev tako, [...] pospeši hipofiza svoje delo, kar učinkuje [...] na jajčnik, da izvrže svoja zrela jajca, k[...] potem lahko oplode.

Herringovo predavanje je pokazalo, k[...] daleč je segla stvarna znanost že v kralje[...] človeških dogajanj, čustev in ravnanj, ki [...] bilo še pred nedavnim objekt neresne filoz[...] ške špekulacije.

Pošta skrbi za ljudsko zdravj[...]

Da se uporabljajo poštni žigi za vsakov[...] no reklamo, ni nič novega več, nov pa je [...] skus nankinške vlade, da bi po tej poti sp[...] budila prebivalstvo za upoštevanje higien[...] pravil.

Na pismih, ki jih prejemajo Kitajci že ne[...] časa, lahko čitajo napise sledeče vsebine: [...] pljuvaj!" — "Ne pozabi na snago svojega [...] lesa!" — "Šminkanje je nezdravo!" — [...] obolil, zateci se k zdravniku!" in podob[...] Uspehi te poštne zdravstvene propagande [...] po uradnem zatrdilu tako veliki, da nam[...] vajo sedaj na Kitajskem izdati tudi pos[...] znamke s takšnimi opozorili in priporočil[...]

(Dalje iz prve kolone.)

meddobju, ko so stara pravila uničena — n[...] pa še ni.

Zato današnja vojna, nevarnejša od [...] prejšnjih vojn, ni več vojna!

Življenje "po uri"

Časovni čut je stvar, s katero se moderna znanost zelo rada bavi in marsikaj zanimivega je že odkrila v zvezi z njim. V živalskem svetu je ta čut po vsem videzu zelo razširjen. Vzemimo n. pr. kresnice, ki svetijo normalno samo ponoči. Poskusi so pokazali, da to svojo navado obdrže tudi če jih imamo v stalno temnem prostoru. Če je zunaj noč, tedaj je njih svit prav očitno močnejši in postaja slabotnejši če se zunaj dani. Podobno je pri nočnih metuljih. Te žuželke imajo navado, da naravnajo svoje oči na določen način za gledanje podnevi in gledanje ponoči. S poskusi so ugotovili, da naravnavajo svoj vid povsem v skladu z dnevnim časom, tudi če jih držimo v stalno enakomerno razsvetljenem prostoru.

Zanimiv je primer morskih večrnic v pasu, kjer so samo za časa plime v vodi. V času oseke, torej tedaj ko so na suhem, se stisnejo in zaprejo svoja usta. Če presadimo te živali v akvarij, bomo opazili, da razprostrejo svoje lovke oziroma se stisnejo redno v skladu s časom plime in oseke. Šele po več dneh ali tednih "opazijo", da jih slične previdnosti niso več potrebne.

Najobsežnejše preiskave o časovnem čutu so izvršili s čebelami. Pred vsem so ugotovili, da prihajajo te točno ob istem času do krme. Napravili so poskuse v temnem prostoru in spet so prihajale v rednih presledkih do krme. Znanstveniki so menili, da jim do tako razvitega časovnega čuta pomaga morda ozračna elektrika, ki se v teku dneva v kolikor toliko redni menjavi dviga in pada. Zato so napravili poskus v globini nekega rudnika, a tudi tu čebele niso opustile točnosti, ki so je bile navajene. Navadili so jih celo na to, da so prihajale natančno vsak drugi, tretji ali četrti dan točno ob istem času do skledice s hrano.

Čebelam je tako razvit časovni čut nujno potreben, kajti cvetličnega nektarja v naravi ne dobe ob poljubni uri. Vsaka rastlina odpira svoje cvete — in s tem prehajamo že do časovnega čuta v rastlinskem svetu — za omejen čas. Tako se ajda n. pr. odpre v najzgodnejših jutranjih urah, a od 9. ali 10. predpoldne dalje ni več dostopna žuželkam. Cikorija zapre svojo "točilnico" v popoldanski uri, beli lokvanj okrog 6. zvečer. Mnoge rastline odprejo svoje cvete sploh šele v večernih urah.

"Cvetna ura" je neke vrsta sončna ura, kajti rastline odpirajo svoje cvete v skladu s sončnim položajem, s stopnjo dnevne svetlobe. Podobno se ravnajo listi mnogih rastlin. Listi fižola so podnevi n. pr. razširjeni in naravnani tako, da prejmejo čim več sonca, ponoči pa visijo navzdol. Kako pa je s fižolovo rastlino, če jo damo v stalno enakomerno razsvetljen prostor. Poskus je pokazal, da naravnava navzlic temu še precej časa svoje liste redno na "dan" in "noč" in sicer sledi pri tem pravemu dnevnemu času, čeprav so raziskovalci kakor pri čebelah skrbno pazili na to, da rastline v enakomerno razsvetljenem prostoru niso "opazile" zunanjega dneva in noči. Skrivnostni časovni čut čebel imajo tedaj tudi nekatere rastline. Za čudo pa so baš med fižolom tudi rastline z abnormalnimi nagnjenji, ki se pri poskusih znatno "zmotijo" in sledijo namestu normalnemu n. pr. ritmu "14-urnega dneva".

Kako je s časovnim čutom pri človeku?

Fiziolog Skramlik je pred kratkim izvršil poskuse tudi v to smer in je ugotovil, da človek z vajo sicer lahko znatno izboljša svojo sposobnost za cenitev n. pr. odlomkov sekunde in minut, vendar pa je ta sposobnost tudi v tem primeru precej nezadovoljiva. V cenitvi časa izurjen človek dela n. pr. še vedno napake, ki so za 400-krat večje nego pogreške kakšne žepne ure in 400,000-krat večje nego pogreške kakšne precizijske ure. Čudno pa je to, da ima človek v spanju po priliki boljši časovni čut nego če bdi. Dovolj znani so primeri, da se lahko zbudi ob točno določeni uri, če se je tako pred spanjem odločil.

Dr. O. Voelkner.

—Federated Pictures.

Frank Belgrano, bivši načelnik Ameriške legije.

Socialni kredit je velika utopija

Profesor Warne ga smatra za ekonomsko mazaštvo

New York. — (FP) — Odkar so "socialni kreditarji" v Kanadi osvojili vlado province Alberte, je tudi v Ameriki nastalo večje zanimanje za socialni kredit. To gibanje dobiva pripadnike predvsem v vrstah srednjega sloja, med profesionisti in trgovskim meščanstvom. V nekaterih krajih dežele rastejo klubi "socialnih kreditarjev" ko gobe po dežju — slično kakor se je širila tehnokracija pred nekaj leti.

To gibanje bo najbrž šlo po isti poti kakor vse panaceje. Napol pečeni radikalni meščani se oklepajo socialnega kredita predvsem radi njegove mistike in privlačnega imena, delavski in farmarski sloji v Kanadi na primer pa radi obljube, da jim bo država plačevala "za začetek" po $25 na mesec. Idej in programa menda ne razumejo niti glavni eksponenti socialnega kredita. Kljub temu ga pa oznanjajo kot solucijo dolge depresije.

Večina ekonomov smatra socialni kredit za neizvedljiv in tudi za skrajno kompliciran sistem. Med njimi je tudi profesor Colston E. Warne iz Amherstovega kolegija. Poleg tega, da bi socialni kredit ne motil, še manj pa odpravil sedanjih odnošajev med delavcem in delodajalcem in ni naperjen proti profitnemu sistemu kot takemu, je profesor Warne mnenja, da vodi v inflacijo.

Kot znano, je oče socialnega kredita angleški inženir in major C. H. Douglas. Warne pravi, da Douglas smatra sedanji sistem pomanjkljiv samo na eni točki, samo pri kreditu in bankirstvu. Operacijo je treba napraviti le na sistemu kredita in bankirstva in družabni sistem bo ozdravljen.

Douglas postavlja to domnevo na znano dejstvo, da sedanji finančni sistem bazira v pretežni večini na kreditu in prav malo na zlatu. Ameriške banke so leta 1929 na primer napravile za 57 milijard posojil, kar je kreiralo prav toliko bančnih vlog. Vsa ta finančna struktura je slonela na okrog štirih milijardah zlata, ki je ležalo v ameriških bankah.

In reformiranje te finančne strukture je cilj "socialnih kreditarjev". Kakšne reforme hočejo, so menda sami najmanj na jasnem. Niti glavni eksponent "socialnega kredita" na ameriškem kontinentu, novi premier kanadske province Alberte, zdaj premišljuje, kaj prav za prav to pomeni. V kampanji je farmarjem in drugim obljuboval "za začetek" po $25 od države na mesec. Zdaj je v škripcih, ker mu je oče te teorije major Douglas povedal, naj se češe po glavi, ko ga je prosil, naj mu sestavi program. Tudi "father" Coughlin in Henry Ford, s katerima je zadnjič konferiral, mu nista pomagala z nasveti. Edina pozitivna stvar pri socialnih kreditarjih je to, da so vehementno proti bankirjem.

Edini kriterij za presojanje socialnega kredita je program, katerega je sestavil oče te teorije major Douglas za Škotsko, Anglija. Na ta program bo mogoče tudi albertski governer Aberhart skušal opirati svojo vlado. In ta Douglasov program je sledeči:

1. Dognanje, koliko je dežela vredna; pri tem se naj določi tudi kapitalizacija ali vrednost delavstva.
2. Poenostavljenje finančne strukture, preklic vseh vknjižb in bodnih dolgov; za obveznosti naj veljajo samo navadne in prednostne delnice.
3. Vladna kontrola (ne lastništvo) zemljišč.
4. Vladno plačevanje letne dividende vsem posameznikom (v Alberti po "$25 na mesec za začetek").
5. Organiziranje sistema "registriranih" privatnih trgovin, v katerih bi posameznik dobil 25% popusta od nakupa.
6. Reduciranje plač za 25% in nadomestitev te redukcije z letno ali socialno dividendo. Vlada bi skrbela, da bi se unije in podjetniki striktno držali kolektivnih pogodb.
7. Nobene dividende delavcu, ki bi ne hotel sprejeti dela, za katerega je kvalificiran.
8. Plačevanje nakupnega davka sorazmerno z dohodki. Stopnjevalni davek na dohodke in tudi zemljiški davek bi izginila.

To je Douglasov program "socialnega kredita". Da je skrajno kompliciran, lahko vsakdo vidi. V veliki meri ni nič drugega ko žongliranje in ekonomsko mazaštvo. Kdor bi ga hotel izvajati, bi res zmešal finančno strukturo od vrha do tal in nedvomno napravil iz sedanjega kapitalističnega kaosa še večji kaos. Profesor Warne je mnenja, da bi bilo socializiranje industrij in uvedenje načrtnega gospodarstva veliko boljša remedura za dosego bilance med produkcijo in distribucijo, kar je glavni problem sedanjega časa.

Industrijski unionizem poražen na konvenciji

(Nadaljevanje s 1. strani.)

jetniške in antirdečkarske organizacije.

Greenu je stopil na prste z resolucijo, ki določa, da American Federationist, glasilo federacije, katerega urejuje Green, ne sme prejemati nobenega oglasa od družb, "ki na splošno ne priznavajo niti ne prakticirajo kolektivnega pogajanja z legitimnimi delavskimi organizacijami." Glasilo federacije ni do zdaj delalo nobenih diskriminacij med naklonjenimi in sovražnimi oglaševalci. Zgodilo se je že čestokrat, da je American Federationist oglašal tvrdko, pri kateri je bila stavka. V vsaki številki pa ima oglase zagrizenih openšaparskih vtrdk.

Pri diskuziji o delavski zakonodaji Rooseveltove administracije je bilo ozračje bolj nasičeno z razočaranjem kakor pa z zadovoljstvom. Sploh o slednjem ni bilo sluha. Sodišča še vedno udrihajo po delavstvu z injunkcijami. Amendment za odpravo otroškega dela se vlači po deželi že osem let in je prav malo upanja, da bo sprejet. Zapiranje vrat v vladne službe delavcem brez višje izobrazbe, toda s praktičnimi skušnjami, je bil predmet druge kritike. To predvsem v zvezi z organiziranjem sistema vladnih uposlevalnic.

Velik dvom se je izražal tudi o vrednosti Wagnerjevega delavskega zakona. Osemdesetletni "delavski tiger" Andrew Furuseth, predsednik mornarske unije, je odprto povedal, da pričakuje, da bo vrhovno sodišče ubilo ta zakon. Pobijal je priporočilo legislativnega odseka, naj državne delavske federacije delujejo za sprejetje sličnih zakonov po državah. "Če bo sprejeto to priporočilo, tedaj bom predlagal razpust Ameriške delavske federacije kot brezpomemben privesek." R. J. Watt iz Massachusettsa je temu priporočilu, ki je bilo končno sprejeto, nasprotoval, ker bi raztegnitev Wagnerjevega delavskega zakona po državah, v vsaki nekoliko drugačen, pomenilo "crazy quilt" ali mrežo polno nesoglasij.

Konvencija je sprejela sklep za gojitev delavske dramatike na profesionalnem in diletantskem odru. Na profesionalnem odru jo bo gojila organizacija Labor Stage Inc., katero sponsorirajo unije Amalgamated Clothing Workers, International Ladies' Garment Workers in United Textile Workers. Sodelovala bo tudi z diletantskimi skupinami v prizadevanju, da se "pokaže prava delavska pozicija bojev in stremljenja."

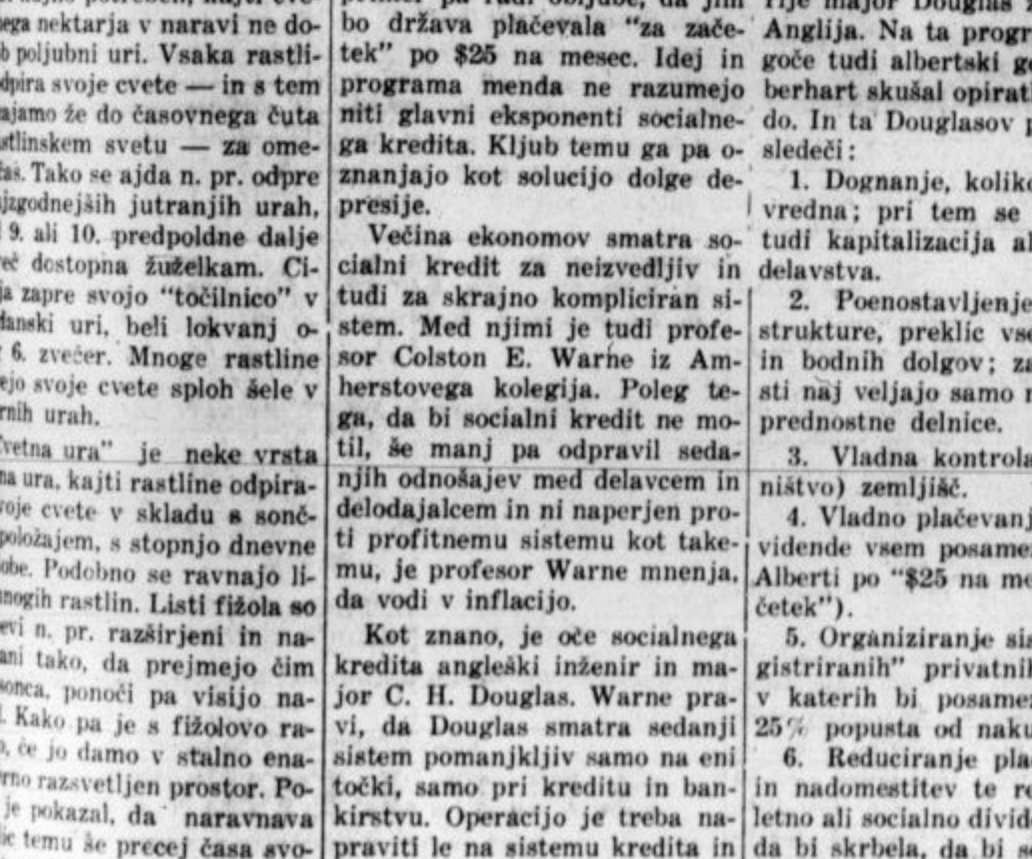

—Federated Pictures.

Slika kaže prodiranje italijanskih vojakov v Abesiniji.

Železniški klerki v mirovnem gibanju

Cincinnati, O. — Predsednik unije železniških klerkov George Harrison poroča, da so bile tajnikom vseh krajevnih unij poslane peticije "ljudskega mandata" za nabiranje podpisov za mir. Te peticije, ki so zahteva za mir, krožijo po vseh tako zvanih demokratičnih državah in bodo predložene vladam. Zbrati nameravajo 50 milijonov podpisov.

Prav ima

Nekje v Ameriki se je vršil propagandni shod zoper alkohol. Govornik je začel:

"Alkohol ima več ljudi na vesti kakor vse nesreče in bolezni skupaj."

"To pa ne bo držalo!" se oglasi eden izmed poslušalcev. "Voda je mnogo več ljudi ugonobila ko vino."

"Prosim dokazov!"

"Zakaj ne: začnimo kar pri vesoljnem potopu!"

Nova kriza v Evropi: spor med Anglijo in Francijo!

(Nadaljevanje s 1. strani.)

je Anglija boljši zaveznik kakor Italija. Francoske levičarske stranke so pa že davno na jasnem, da Francija ne sme imeti nobenih stikov s fašistično Italijo in zdaj mora stoodstotno sodelovati z Anglijo z namenom, da bo Mussolinijeva diktatura uničena. Radikalni francoski tisk že napoveduje padec Lavalove vlade.

Pariz, 17. okt. — Knez Pavel, načelnik jugoslovanskega regentstva, je včeraj prišel v Pariz. Poročilo se glasi, da je obiskal nekega slovečega zdravnika, a to je le pretveza. Pavel je vsekakor prišel, da se pritoži Lavalu glede trgovskih sankcij proti Italiji. Jugoslavija pošilja 20 odstotkov svojega eksportnega blaga v Italijo in za njo bo silen udarec, če mora ustaviti ta eksport. — Enako pritožbo ima Rumunija, ki ima dober trg v Italiji. Rumunska vlada hoče vedeti, če jo bo Liga narodov oziroma Anglija odškodila za izgubo trgovine z Italijo.

Ženeva, 17. okt. — "Generalni štab" Lige narodov (odbor osemnajstih), ki vodi sankcije za Italijo, danes počiva in čaka, da se Anglija in Francija dogovorita, kakšen naj bo prihodnji korak. Pododsek štaba ima še vedno pred seboj predlog angleškega delegata Edena za prepoved kupovanja italijanskega blaga, ki še ni odobren, ker se je Francija uprla. Voditelji Liginega štaba pričakujejo, da se Laval danes odloči, nakar bo odbor nadaljeval z nadaljnjimi sankcijami. Mnenje v Ženevi je, da se mora Laval hitro odločiti.

Italijani v Ženevi so kajpada zelo veseli tega spora i n upajo, da se zavleče. Pri njih šteje vsaka minuta. Če bi le Laval ostal v negotovosti še nekaj časa, da bi italijanska armada medtem izvojevala večjo bitko v Abesiniji in da bi Mussolini izmanevriral Angleže do kakšne agresivnosti!

Vendar ima Italija slabo upanje. Dobro ve, da Anglija, ki se je enkrat odločila za akcijo, ne bo odnehala. Anglija ima močan kol, s katerim lahko opleta Francijo: lokarnski pakt, v katerem Velika Britanija jamči Franciji njeno mejo ob Nemčiji. Ta pakt poteče 21. oktobra. Če ga Anglija ne obnovi, bo mrtev.

London, 17. okt. — Z abesinske fronte ni nič posebnega. Iz Addis Ababe poročajo, da so abesinske čete včeraj invadirale italijansko Somalijo na jugu v dveh krajih in okupirale dve mesti. To abesinsko invazijo vodi polkovnik Siwiank, Holandec, ki se je udeležil burske vojne v južni Afriki. Druga italijanska vest se glasi, da so Italijani na severni fronti prodrli do Makale. Ta kraj je 60 milj južnovzhodno od Aduve in 500 milj severno od Addis Ababe.

Zaprli šole organizacijam

Racine, Wis. — Tukajšnji šolski odbor je zaprl šole za javne shode vsem organizacijam. Izjema so le take, ki se pečajo direktno z interesi šolskih otrok. Za izločitev delavskih organizacij iz šolskih dvoran, kar ta sklep faktično pomeni, je glasoval tudi "delavski prijatelj" odvetnik Frederick Nelson.

Ali ste naročeni na dnevnik 'Prosveto'? Podpirajte svoj list!

Debsova obletnica

Chicago. — Glavni stan socialistične stranke poroča, da je aranžiranih po mnogih krajih dežele veliko shodov v spomin obletnice Debsove smrti dne 20. oktobra. V njegovem rojstnem mestu Terre Hautu, Ind., bo na spominskem shodu govoril Norman Thomas. Za obdržavanje teh shodov je določen čas med 20. okt. in 5. nov., dneva Debsove smrti in rojstva.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904 — Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

2657-59 Lawndale Ave., Chicago, Ill. — Tel. Rockwell 4904

GLAVNI ODBOR S. N. P. J.

UPRAVNI ODSEK:

VINCENT CAINKAR, predsednik....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FRED A. VIDER, gl. tajnik..........2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, taj.bol.odd..2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN VOGRICH, gl. blagajnik........2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FILIP GODINA, upravitelj glasila....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN MOLEK, urednik glasila........2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

ODBORNIKI:

FRANK SOMRAK, prvi podpredsednik.....996 E. 74th St., Cleveland, O.
JOHN E. LOKAR JR., drugi podpredsednik.1198 E. 170th St., Cleveland, O.

GOSPODARSKI ODSEK:

MATH PETROVICH, predsednik............595 E. 140th St., Cleveland, O.
ANTHONY CVETKOVICH..............983 Seneca Ave., Brooklyn, N. Y.
JOHN OLIP....................149 S. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.

POROTNI ODSEK:

JOHN GORŠEK, predsednik..............414 W. Hay St., Springfield, Ill.
ANTON ŠULAR..............................Box 27, Arma, Kans.
JOHN TRČELJ.............................Box 257, Strabane, Pa.
FRANK PODBOJ.............................Box 61, Parkhill, Pa.
FRANK BARBICH....................19511 Muskoka Ave., Cleveland, O.

NADZORNI ODSEK:

FRANK ZAITZ, predsednik..................3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
FRED MALGAI..............................25 Central Park, Peru, Ill.
JACOB AMBROZICH.......................418 Pierce St., Eveleth, Minn.

POZOR!—Korespondenca z glavnimi odborniki, ki delajo v gl. uradu, se vrši takole:
VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika, naj se naslove na predsedništvo.
VSE DENARNE pošiljatve in stvari, ki se tičejo gl. upravnega odseka in jednote vobče, naj se pošiljajo na gl. tajništvo.
Vse zadeve, tikajoče se bolniške podpore, naj se pošiljajo na bol. tajništvo.
Vse zadeve v zvezi z blagajniškimi posli, naj se pošiljajo na blagajništvo.
VSE PRITOŽBE glede poslovanja v gl. upravnem odboru naj se pošiljajo Frank Zaitzu, predsedniku nadzornega odbora.
VSI PRIZIVI na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na John Gorška, predsednika porotnega odseka.
VSI DOPISI in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in sploh vse, kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na "PROSVETO," 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
NOTE: Correspondence with the Supreme Office should be addressed as follows:
Communications for the supreme president should be addressed to him.
All remittances of money and business concerning lodges and members other than sick benefit should be addressed to secretary's office.
Matters of sick benefit should be addressed to the assistant secretary.
Financial matters under the jurisdiction of the treasurer's office should be taken up with him.
Complaints concerning the work of the executive board should be addressed to Frank Zaitz, chairman of the Board of Supervisors.
Charges, complaints and appeals should be addressed to John Goršek, chairman, Judicial Committee.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Nizka cena — najnovejši model

Premier Vacuum čistilec

z električno žarnico

Samo $1 naplačila

● Ta novi Premier ima ščetko, gnano od motorja, močno vsesavanje in preurejevalni ustnik. Poleg tega novo električno žarnico, ki meče žarke svetlobe po vsem prostoru, kateri se čisti. Samo $1 naplačila. Vprašajte za brezplačen razkaz na domu. Nikakih obveznosti.

K cenam, navedenim v naših oglasih in naznačenim na našem blagu, se morajo prišteti 2% zaradi izdatka na davkih. Vprašajte za naš načrt na lahke obroke. Malo naplačilo, preostanek mesečno z vašim računom za elektriko. Da pokrijemo obresti in druge stroške, se računa nekoliko višja cena za blago, prodano na obroke.

VELIK POPUST ZA ODDAJO VAŠEGA STAREGA ČISTILCA

(Odvisi od stanja)

Branch ELECTRIC SHOPS open until 9:30 p. m. Saturdays.
Main ELECTRIC SHOPS open until 5:00 p. m. Saturdays.

10 Shops throughout Chicago

4562 Broadway — 852 W. 63rd St.
11116 S. Michigan Ave. — 2618 Milwaukee Ave.
3460 S. State St. — 4834 S. Ashland Ave.
4833 Irving Park Blvd. — 2950 E. 92nd St.
4231 West Madison St.

COMMONWEALTH EDISON
Electric Shops

Downtown — 72 W. Adams St. — 132 So. Dearborn St.
Telephone RANdolph 1200 — Local 535

FEDERAL COUPONS GIVEN

Dolina meseca

ROMAN

Spisal JACK LONDON—Poslovenil Vladimir Levstik

"S tri sto dolarji bi jo lepo uredila," je odgovorila. "Premislila sem in sem prepričana, da bo toliko zadoščalo."

"Tri sto," je zamrmral in napeto zgrbančil obrvi. "Tri sto, recimo, po šest od sto. To je šest dolarjev na sto, za tristo pa osemnajst dolarjev. Nu, ali ne znam imenitno množiti z desetimi? Zdaj deli osemnajst z dvanajstimi, to da na mesec poldrugi dolar obresti." Umolknil je, zadovoljen, da je bil dokazal svojo trditev. Nato je trenil z obrazom, kakor da ga je izpreletela nova misel. "Stoj! To še ni vse. To so obresti od pohištva za štiri sobe. Deli to s štirimi. Koliko je dolar in pol, deljeno s štirimi?"

"Štiri v petnajst je trikrat, ostane tri," je naglo pričela Saxon. "Štiri v tridesetih je sedemkrat, osem in dvajset, ostaneta dve; in dve četrtinki sta toliko kakor pol. Zdaj veš."

"Viš jo! Ti si prava umetnica v računanju." Pomolčal je.

"Nisem te dohajal. Koliko si rekla, da je?"

"Sedem in trideset in pol centa."

"Aha! Zdaj bova videla, kako so me odirali pri moji sobi. Deset dolarjev na mesec za štiri sobe je dva in pol za eno. Prištej k temu sedem in trideset in pol centa obresti za pohištvo pa dobiš dva dolarja sedem in osemdeset pa pol centa. Odštej to od šestih dolarjev . . ."

"Tri dolarje dvanajst in pol centa," mu je brž pomagala.

"Vidiš! Za tri dolarje dvanajst in pol centa me odirajo pri sobi, v kateri stanujem. Kaj? Biti oženjen je toliko kakor varčevati, mar ne?"

"A pohištvo se obrablja, Billy."

"Vraga, na to nisem nikoli pomislil. To je treba seveda tudi zaračunati. Vsekako je stvar sijajna in prihodnjo soboto popoldne glej, da prideš zgodaj iz pralnice, da pojdeva kupovat pohištvo. Snoči sem bil pri Salingerju. Petdeset plačam takoj, ostalo pa v obrokih, po deset dolarjev na mesec. Čez pet in dvajset mesecev bo pohištvo najina last. In zapomni si, Saxon, vzemi vse, kar potrebuješ, ne glede na to, koliko stane. Pri tem, kar je zate in zame, ne bova nič stiskala. Ali me razumeš?"

Pokimala je in nič na njenem obrazu ni izdajalo neštetih skritih prihrankov, ki so ji bili na umu. Njene oči so se vlažno zasvetile.

"Tako dober si z menoj, Billy," je zamrmrala, stopila k njemu in se mu stisnila v objem.

"Tedaj se je vendar zgodilo," je dejala nekega jutra Mary v pralnici. Deset minut še nista delali, ko je njeno oko zapazilo obroček s topazom na prstancu Saxonine leve roke.

"Kdo pa je srečnež? Charley Long ali Billy Roberts?"

"Billy," je bil odgovor.

"Uh! Tak mladeniča, da ga boš vzgajala, kaj?"

Ta hudomušna opazka je Saxono očividno zbodla in Mary je bila vsa skesana.

"Ali res ne razumeš šale? Strašno me veseli. Billy je neznansko dober človek in vsa vesela sem, da ga dobiš. Malo takih je dandanes na svetu in še ti niso vsakemu na ponudbo. Oba sta srečna. Kakor ustvarjena drug za drugega in ti mu boš boljša žena od vsake druge, ki jo poznam. Kdaj pa mislita napraviti?"

Ko se je Saxon nekaj dni po tem vračala iz pralnice, je srečala Charlesa Longa. Stopil ji je na pot in jo prisilil, da je obstala.

"Tak z boksačem hodiš," je zarenčal. "Slepec lahko vidi, kakšen bo konec."

Prvič, odkar ga je poznala, se Saxon ni ustrašila tega velikega črnobrvnega moža s kosmatimi rokami in prsti. Vzdignila je levico.

"Ali ga vidiš? Ti mi ga nisi mogel natakniti, čeprav si velik in močan. Billy Roberts mi ga je nataknil čez komaj teden dni. Ugnal te je, Charley Long, kakor je ugnal mene. On ni tak kakor ti. Mož je, od nog do glave, fin, spodoben človek."

Long se je hripavo zasmejal.

"Kakor je videti, te je res ukrotil."

"Tebe, tebe!" mu je zabrusila.

"Marsikaj bi ti lahko rekel o njem. Odkrito, Saxon — nič prida ga ni. Če bi ti povedal —"

"Spravi se rajši s poti," mu je segla v besedo, "če ne, povem njemu in potem že veš, kaj te čaka, teleban."

Long se je nerodno umaknil in zlovoljno stopil v kraj.

"Nevarna si pa res," je dejal skoraj z občudovanjem.

"Billy Roberts tudi," se je zasmejala in krenila dalje. Ko je napravila pol tucata korakov, je obstala. "Čuj!" je kriknila preko rame.

Veliki kovač se je jadrno obrnil.

"Na vogalu," je dejala, "sem videla moškega, ki je v kolku šepast. Lahko ga greš nahrulit, če hočeš."

Eno samo potrato si je Saxon dovolila v kratki dobi svoje zaroke. Dala se je fotografirati in potrosila celo dnevno plačo za pol tucata kabinetnih slik. Billy jo je naganjal, češ da mu je življenje neznosno brez njene slike, ki bi jo gledal zvečer, preden leže spat, in zjutraj, kakor hitro vstane. V zameno za to sta krasili njeno zrcalo dve njegovi fotografiji, ena navadna, ena pa v boksaškem kroju. Ko je ogledovala le-to, se je spomnila pripovedovanj svoje prečudne matere o starih Sasih in njihovih gusarskih vožnjah vzdolž angleških obal. Iz predalnika, ki je bil prišel preko prerij, je vzela še neko drugo dragoceno relikvijo — materin album, v katerem je bilo nalepljenih mnogo tiskanih stihov iz pionirskih dni Kalifornije. Tudi več posnetkov slik je bilo v njem iz starih lesorezov iz mesečnikov, ki so segali za pokolenje in še delj nazaj.

Sama je obračala liste, ki so bili njenim prstom tako domači, in se ustavila ob sliki, katere je iskala. Med ponosnimi skalnimi rti in pod sivim oblačnim nebom je bilo videti tucat čolnov, dolgih in ozkih in temnih, kljunastih kakor ogromne ptice, pristajajočih ob peščeni obali, ki jo je belila pena morja. Možje v čolnih, polnagi, mišičasti in plavolasi, so imeli, krilate čelade na glavah. Z meči in kopji v rokah so do pasov skakali v valove in bredli na kopno. Divjaki, oblečeni v kože, a vendar ne podobni Indijancem, so se zbirali na obali in bredli do kolen v vodo, da bi jim ubranili izkrcanje. Prvi udarci so že padali in tu pa tam so se valila v vodo trupla ranjenih in ubitih. Eden izmed plavolasih napadalcev je visel preko roba enega izmed čolnov; puščica v njegovih prsih je pripovedovala, kako je bil umrl. A preko njega je z mečem v roki skakal v vodo njen Billy. Pomota ni bila mogoča. Presenetljivo plavi lasje, obraz, oči, usta, vse je bilo isto. Še izraz obličja je bil tisti, kakor ga je imel Billy na dan izleta, ko je krotil divjo irsko trojico.

Iz trume bojevitih plemen so bili izšli Billyjevi in njeni predniki; taka je bila njena misel, ko je zaprla knjigo in jo položila nazaj v predal. In nekdo izmed teh prednikov je bil napravil ta starodavni, zbiti predalnik, ki je bil preplul slano morje in preromal prerijo in ga je bila v boju z Indijanci na Little Meadowu prebila svinčenka.

(Dalje prihodnjič.)

—Federated Pictures.

Oddelek ruskega vojaštva se vrača v mesto Kiev po končanih manevrih v okolici.

Nekaj spominov iz svetovne vojne

Piše **Anton Potisek**, (Rillton, Pa.)

(Nadaljevanje.)

Na polju, ko smo korakali proti vasi, je ležalo vsepolno mrtvih Rusov. Šli smo naravnost po cesti za sovražnikom. Tekla je skozi gozd in na poti smo dobili nekaj novih tovarišev. Iz gozda smo prišli na polje in tu so nas pozdravile ruske krogle. Prišlo je povelje za napad in ko je trobentač naznanil naskok, je nastala velika zmešnjava. Pred nami v dolini je ležala vas, katero smo zagledali šele, ko smo prišli prav blizu.. Imela je kakih sto hiš, ki so bile v plamenih. Vžgalo jih je bombardiranje topov. Bil je strašen pogled, kajti civilisti so jokali, živina je tulila, topovi so pa grmeli kar naprej. Vneda se je bitka na bajonet, v kateri je padlo dosti naših in Rusov. Rusi so se pričeli umikati in mi smo potiskali za njimi. Poveljniki so rekli, da bomo kmalu v Rusiji, če se bo sovražnik tako umikal. Preganjali so nas kakor živino, zdaj v to in potem v drugo stran. Bili smo že tako izmučeni od dolge hoje, da so nas začele ozebline na nogah boleti.

Prišli so gorki pomladni dnevi, v dolinah je izginil sneg in končno smo se ustavili v neki vasi, kjer smo se morali spet zakopati. Za nami je prišla kuhinja, toda večerjo so dobili le bližnji. Tisti, ki smo bili na fronti, nismo dobili nič.

Vsak je moral skopati svoj jarek. Neko noč je voda zalila moj jarek, pa sem se izkopal iz njega in odšel proti bližnji hiši. Komaj sem naredil par korakov so me zadele štiri krogle pod kolenom leve nove. Padel sem, toda tovariši v jarkih mi niso upali priskočiti na pomoč. Svetovali so mi, naj se splazim do hiše, kar sem z velikim trudom tudi naredil. Tam sta me prijela dva sanitejca in mi rano obvezala. Ugotovila sta, da kost ni poškodovana, kajti krogle so predrle le meso.

V tisti hiši je bilo okrog deset ranjencev. Rekli so nam, naj peš zapustimo bojišče, ker je sovražnik tako blizu in nas lahko pobije. Dali so nam palice, na katere smo se opirali in tako smo zapustili tisto hišo. Ko smo prišli na prosto in nas je sovražnik opazil, je začel streljati na nas, mi smo se pa hitro vrgli na tla. Tako smo čakali, da je streljanje ponehalo in potem smo spet nadaljevali pot.

Po treh urah mučne hoje smo dospeli v gozd, katerega je zasedlo naše topništvo. Delili so nam ravno kavo, ko sem prišel tja. Bil sem že tako izmučen, da sem komaj stal na nogah. Oficirja sem prosil, naj mi da kave in on je ugodil prošnji. Izvlekel sem pločevinasto posodo in opazil, da je preluknjana v dveh krajih, čemur sem se zelo čudil, ker nisem nič vedel, kdaj je krogla priletela v posodo. S prsti sem zatisnil luknji in nalili so mi kave, in ko sem jo spil, sem se čutil okrepčanega. Potem je bilo treba spet nadaljevati pot.

VI

V zasilno bolnišnico smo prišli vsi izmučeni. Tam so nas zdravniki pregledali. Moja noga je bila tako otekla, da so morali zrezati čevelj, ki je bil poln krvi. Potem so nas naložili na vozove in odpeljali dalje. Po peturni vožnji, ki je bila zelo mučna, ker so bile ceste razkopane in so vozovi poskakovali, smo dospeli v neko vas. Tam so nas nastanili v neki hiši, kjer so bila ležišča iz slame kar na tleh, v slami pa polno uši. Tu smo ležali dva dni, tretji dan pa so spet prišli vozovi, ki so nas odpeljali v drugo vas. Tam so nas spravili v cerkev, kamor so nam civilisti zvečer prinesli mleka. Tožili so, da so imeli dosti jestvin, katere pa so jim vojaki pobrali.

Naslednje jutro so nas pobrali in odpeljali na postajo. Potisnili so nas v železniške vagone, v katerih so bile postelje. Dali so nam tudi čisto spodnjo obleko in takoj smo se počutili bolje. Bil nas je poln vlak. Naše obleke so zbasali v vreče in jih obesili nad postelje. Zjutraj, ko smo se zbudili, so bile vreče vse pisane od uši, ki so priplezle ven.

Po dvadnevni vožnji smo dospeli v Debrecin na Ogrskem, kjer so nas spravili v bolnišnico. Tam so nas ostrigli, obrili, skopali in preoblekli. Po dolgih mesecih sem bil spet enkrat očiščen in sem lahko brez skrbi zaspal.

V tej bolnišnici sem bil deset dni, nakar so nas odpeljali v Linc. Poslali so nas v bolnišnico nad mestom, kjer so nas spet očistili in položili v čiste postelje. V moji sobi nas je bilo trinajst, a samo jaz sem bil Slovenec, vsi drugi ranjenci so bili Madžari. Postrežba v tej bolnišnici je bila izvrstna. Notri je bila tudi kantina, in če je človek imel denar, si je lahko kupil, kar je hotel. Drugi dan je prišla k meni usmiljena sestra, ki je prodajala razglednice. Ko sem ji povedal, da ne morem ničesar kupiti, ker nisem prejel vojaške plače šest tednov, mi je tri razglednice podarila. Tako sem takrat prvič pisal domov.

V tej bolnišnici sem bil pet tednov, potem pa so me poslali v Steyer. V tem mestu je bila bolnišnica v artiljerijski vojašnici, toda hrana je bila slaba. Tam nas je bilo mnogo Slovencev, toda nobenega od tistih, s katerimi sem bil skupaj na bojišču. Večina so bili ranjeni, ubiti ali ujeti in tudi jaz sem bil v bolnišnici.

V Steyerju so izdelovali strojnice in municijo. Povedali so nam, da je pri tistem delu uposlenih nad 40,000 delavcev.

Po treh tednih smo dobili listine in obvestilo, da mora vsak oditi k svojemu polku. Odpeljali smo se v Celovec, kjer so nam povedali, da so sedemnajsti polk premestili v Ptuj. Vozili smo se dalje proti Ljubljani in se pogovarjali. Vsak bi bil rad šel domov, da bi spet videl svoje ljudi po dolgem času.

V Ljubljani sem se sešel z bratrancem, ki je služil pri nekem oficirju. Oba sva bila vesela tega snidenja. Šla sva v gostilno, kjer mi je bratranec kupil pijače in pripovedoval, kako je strogo v Ljubljani, odkar je Italija napovedala vojno Avstriji. Ob osmih zvečer ne sme biti nobene luči in vsi vojaki morajo biti v vojašnicah.

Ljubljana je bila res žalostna ponoči. To sem opazil, ko sem šel na kolodvor in se odpeljal proti domu. Kar nekako čudno mi je bilo pri srcu, ko sem šel proti domači vasi po dolgih mesecih, kajti nisem mislil, da bom še kdaj hodil po tisti znani poti proti domu.

Domači so bili zelo veseli, ko so me zagledali. Mislili so, da sem mrtev, ker nisem toliko časa nič pisal. Prišli so starčki in žene in me vpraševali po svojcih in pripovedovali, da jih že veliko pogrešajo. Moral sem jim pripovedovati, kako je na fronti in oni so me s strahom poslušali. Pokazal sem jim tudi noge, ki so bile vse črne od ozeblin, ko so me odpeljali v bolnišnico. Tam so mi dali zdravila, da mi je šla trikrat koža stran in se je še sedaj lupila. Ljudje so vzdihovali in tarnali, kaj bo zdaj, ko je še Italijan začel.

Doma sem ostal dva dni, potem sem pa moral odpotovati k svojemu polku v Ptuj. Tam sem se javil in dodelili so me k takim, ki še niso bili sposobni za službo. Šole in druga velika poslopja so bila vsa spremenjena v bolnišnice in vojašnice. Jaz sem še hodil ob palici, katero so mi pa kmalu vzeli. Rekli so, da ne smem s palico hoditi v mesto.

Nekega dne je prišel ukaz, naj se tisti, ki mislijo, da so sposobni za delo, javijo. Delat bodo šli na neko kmetijo v bližini mesta. Jaz in dva druga smo se javili. Šli smo na kmetijo, kjer nas je gospodar peljal tri ure daleč v gorice travo kosit. Tam so bili tudi vinogradi in pri raznih delih smo bili uposleni dva tedna. Nekega dne je prišel gospodar iz mesta in nam povedal, da se bomo morali vrniti v Ptuj, kjer bomo dobili dopust.

(Dalje prihodnjič.)

Ali ste naročeni na dnevnik 'Prosveto'? Podpirajte svoj list!

F. Karinthy:

Poligamija

Mož (pri obedu): Ta nova ideja je pač od šmenta, in zelo zanimiva je.

Žena: Kakšna ideja?

Mož: Tista, o kateri je davi v pisarni gospod Baumer pripovedoval.

Žena: Kaj je pa pripovedoval?

Mož: O tistile one . . . Hm! Veš, samo idejo kot tako mislim. V resnici: sijajen domislek! Zdi se mi prav zanimiv; saj se mi sme, mar ne?

Žena (ravnodušno): Seveda.

Mož: No, saj ideja ni tako nova . . . Saj se je tudi po tridesetletni vojni uveljavila.

Žena (mirno): A, tako?

Mož (razburjeno): Namreč so tudi takrat o tem govorili . . . Zakaj zaradi premnogih žrtev na bojnem polju se je ljudstvo hudo skrčilo; prav tako je bilo hudo kakor zdaj, ko imajo ljudje samo po enega otroka. Morali so se takrat pobrigati za potomstvo. Zato pa meni tovariš Baumer, da bi tudi zdaj ne bilo napak, še celo prav bi bilo, ako bi jo zdaj vpeljali.

Žena (mirno): Koga?

Mož (po kratkem premoru): Poligamijo! (Hitro obrne glavo in skrije obraz za prtičem.)

Žena (zaupno): A tako, poligamijo?

Mož (začuden, ker mu ni nič v glavo priletelo): Da.

Žena: Da, poli . . . zakaj bi je pa ne vpeljali!

Mož (navdušeno): Kaj ne da? Tudi ti si za to. Vidiš, tako je prav; to je sijajno. Nikoli bi ne bil verjel, da si tako vzvišena . . ., tako brez predsodkov, tako objektivna . . .

Žena: Saj! Ti si me zmerom podcenjeval.

Mož (nad vse navdušeno): Toda odslej te bom višje cenil, imel te bom za plemenito, nesebično in prav pametno ženo . . . Zdaj se bom vsaj lahko s teboj pogovoril, kakor s prijateljem, kakor s polnovrednim človekom . . . zato ti lahko že zdaj zaupam, da bi bil tudi jaz močno za to, da jo vpeljejo . . .

Žena (mirno): Koga?

Mž: Poligamijo!

Žena: Da, da — poligamijo.

Mož (navdušeno in glasno): Vsi tisti ugovori, ki bi jih utegnil človek zaradi morale imeti, so pač današnji dan piška . . . Saj so vendar na svetu narodi, ki se jim zdi monogamija nenravna . . . Poligamija je — zdi se — vkoreninjena v bistvu človeka in zato bi bilo prav in v redu, da jo tudi pri nas vpeljemo.

Žena: Prav res!

Mož (žareč od navdušenja): Kaj ne da? Kako si pametna in razumna! No in tudi iz gmotnih ozirov . . . Človek bi na pogled mislil, da bi poligamija naložila moškemu bogsigavedi kakšna težka bremena . . . Če si pa stvar od bližje ogledamo, pa ne ostane samo gospodarsko ravnotežje nedotaknjeno, temveč se celo zboljša. Prav gotovo!

Žena: Če je prav gotovo, potem je kar dobro!

Mož (s poudarkom): Da . . . Zakaj, če imam torej skrbeti za več žena, so tudi te žene . . .

Žena (odloži vilice): Kaj, kako je to? Kaj to pomeni, to o več ženah?

Mož (začudeno razpre oči): No, poli . . .

Žena (vzame spet vilice v roke in se upre na njene konice): Kaj, tebe tare skrb za več žena?

Mož (presenečen): Ali mar nisva . . . govorila . . . o poligamiji?

Žena: Kaj me le briga ta zlodjeva poli . . . ali kako si že rekel. Pravkar si govoril o več ženah, pa ne o poli . . . ali polimagiji . . . (prične nekaj sumiti). Kaj pa prav za prav je ta polimanija, ali kako si že rekel? (z vilicami krili pred seboj).

Mož (pobesi glavo): A tako . . . Poligamija? Ja, to ti je centralizacija carinskih lestvic . . . Državna organizacija za uravnoteženje plač javnih nameščencev . . . je pa še znanstveni izraz za cvetno čašico trobentice. Poli pomeni trobentico . . . gamija pa čašico . . . (pokorno in spokorjeno pogoltne ostanke obeda).

Njena toaleta

"Mina", se je ogorčila gospa, "sinoči ste se predrznili vzeti mojo plesno toaleto na veselico. Takšne nesramnosti še ne pomnim. Sram naj vas bo!"

"Saj si ne morete misliti, milostljiva, kako me je že bilo sram!" zaihti krščenica. "Zraven mi je pa ženin še zagrozil, da bo razdrl zaroko, če me še kdaj vidi v tako nespodobni obleki!"

Nedvoumno

V restavraciji je neka m dama ravno povečerjala i prižgala cigareto, ko pripelje takar neko starejšo damo k ni mizi.

"Upam, da vas ne bom mo če bom jedla med vašim k njem?"

"Nikakor ne — dokler lahko slišala godbo."

Dve zdravniški

"Ali ima vaš nečak še kaj cientov?"

"Na žalost še malo. Saj sorodniki pomagamo, kjer le remo—toda zmerom človek darle ne more biti bolan!"

"Nu, ste se ravnali po mo navodilu?" vpraša zdravnik. li spite zdaj pri odprtem ok

"Da!"

"In ste se prehlada srečn nebili?"

"Še ne! Le ure in denarn

Ženitni oglas

"Nu, kako ste zadovoljni spehom svojega ženitnega sa?"

"Ne morem še presoditi roka bo šele jutri teden!"

Ali ste že naročili Prosveto ali dinski list svojemu prijatelju s rodniku v domovino? To je edi trajne vrednosti, ki ga za mal lahko pošljete svojcem v domov

TISKARNA S. N. P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, kn koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

■ ■ ■

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene zmerne, unijsko delo prve

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 SO. LAWNDALE AVENUE

Telefon Rockwell 4904

CHICAGO, ILL.

Tam se dobe na željo tudi vsa ustmena pojasnila.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 10. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in šteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno n nino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim te šteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini n ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Cicero in Chicago je.....	
1 tednik in.....	4.80	1 tednik in.....	
2 tednika in.....	3.60	2 tednika in.....	
3 tednike in.....	2.40	3 tednike in.....	
4 tednike in.....	1.20	4 tednike in.....	
5 tednikov in.....	nič	5 tednikov in.....	
		Za Evropo je.....	$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali M Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vsaleč kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dn Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati de vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo za datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto, vsoto $.....

1) Ime.....Čl. društva št.....

Naslov .....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov družine:

2) .....Čl. društva št.....

3) .....Čl. društva št.....

4) .....Čl. društva št.....

5) .....Čl. društva št.....

Mesto .....Država .....

Nov naročnik .....Star naročnik.....